

Răsunetul cultural

3

A.S.S.B.N.

ASOCIAȚIA SOCIETATEA SCRITORILOR DIN BISTRIȚA-NĂSĂUD

An. VIII; Nr. 4 (84), aprilie 2020

Apare lunar sub egida Filialei Cluj a

Uniunii Scriitorilor din România

Supliment literar și artistic realizat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud

Ion Vinea (portret) de Marcel Iancu.

EDITORIAL:

O poveste despre fericire

„Ciurma” este un roman de Albert Camus (1913-1960), având acțiunea plasată în orașul algerian Oran, în timpul unei epidemii din anii 40 ai veacului trecut. Maladia fără leac face ravagii în orașul intrat în carantină și păzit de militarii care îi împușcau pe toți cei ce încercau să iasă. Ciurma, ca orice epidemie, nu alegea între oameni de rând și notabilități, între săraci și bogați, între copii sau adulți. Locuitorii reacționau diferit sub o astfel de amenințare de neînălțurat, sub impulsul panicii. Nu lipseau oportuniștii, speculanții, tâlharii, dar nici oamenii dedicați luptei cu epidemia, în jurul doctorului Rieux. Un jurnalist francez, care venise în Oran pentru un reportaj în cartierul arab, Raymond Rambert, este surprins de carantină în oraș. Disperat, așteptat de soție la Paris, neavând nimic comun cu realitatea algeriană, cu oamenii locului, încearcă prin toate modalitățile să iasă din oraș, chiar dacă e nevoie să intre în relație cu răufăcătorii pentru a mitui militarii care păzeau ieșirile. Fericirea lui era în altă parte, la Paris. Și reușește. Numai că, în tot acest timp, în contact cu imensa suferință umană, cu oamenii care se dedicau luptei împotriva ciurmei, începe să gândească altfel și să își dea seama că ar fi o rușine, în condițiile date, să fie fericit de unul singur, că problema tuturor este și problema lui („Il peut y avoir de la honte à être heureux tout seul”). Deși evadarea din oraș fusese aranjată, el nu mai pleacă, ci se alătură echipei doctorului Rieux în lupta împotriva ciurmei.

Gândul m-a dus la romanul lui Camus în aceste zile în care un alt tip de ciumă, favorizată de o mobilitate fără precedent a oamenilor, a dobândit dimensiuni planetare, dar mai ales care, într-o nenorocire generală, paradaxal, ne arată că avem un potențial umanitar care iese la suprafață în momentele dificile, că ființe asemenea lui Raymond Rambert apar tot mai des printre semenii noștri. Oameni care, într-o gândire comună, ar putea să își apere propria fericire, pentru că nu i-ar împiedica, nici starea materială, nici împrejurările, realizează că nu ar putea fi fericiți în mijlocul unei dureri generale și se dedică prin toate mijloacele luptei împotriva epidemiei. Nu îi am în vedere pe oamenii politici care, dacă oferă un pumn de bani, trebuie să vuiască toată presa, nici la ierarhiile religioase care și ele, cred că e un prilej de consolidare a credinței lor, ci, pe de o parte, la acei oameni ce au muncit pentru o situație materială bună și au reușit, iar acum se pun la dispoziția luptei comune împotriva virusului cu tot ce pot, fără a cere recompense sau recunoștință, fără a pretinde să fie elogiați. Pe de altă parte, să nu-i uităm pe tinerii de care ne-am obișnuit să ne plângem mereu, ca de o generație pierdută, cu câtă dăruire (și înțelepciune, să recunoaștem!) se înscriu ca voluntari, cu toate primejdiile care îi pândesc și pe ei. Această renaștere a sentimentului de iubire față de semenii, ținut multă vreme în adormire, nu poate decât să ne bucure și să ne dea încredere în potențialul umanitarist al românilor, cum se întâmplă de altfel în toată lumea.

Este adevărat, nu lipsesc nici la noi inconștienții, răufăcătorii, speculanții, indivizi încă stăpâniți de ură împotriva celorlalți, ca și cum aceia le-ar fi adus răul, dar, judecând în termenii lui Albert Camus, ne bucurăm să vedem în societatea românească, în momentele dificile prin care trece, că există mai multe lucruri de admirat la oameni decât de disprețuit.

Andrei Moldovan

ADUCERILE-AMINTE:

ION VINEA – 125
(17 aprilie 1895 - 6 iulie 1964)

Fără tine

Fără tine
pe coaja pământului.
Singur cu gândul
în fața mărilor.

Fără tine
de-a lungul drumurilor,
fără vise
de-a fundul nopților.

Fără tine
în fața timpului,
nici amintirile
în miezul beznelor.

Liviu Rebreanu și semenii săi

După cum, în mod oportun susține criticul Andrei Moldovan, definitivarea volumului de "Opere" a lui Liviu Rebreanu de către Nicolae Gheran (și colaboratorii săi), avea să constituie nu doar rodul definitiv al unei munci sisifice, ci și prilejul unor noi perspective exegetice. Icu Crăciun, autorul volumului asupra căruia ne vom îndrepta atenția mărturisește faptul că Ediția critică la care am făcut referire, precum și aparatul său critic impecabil întocmit, au reprezentat surse inepuizabile de documentare în vederea conturării cărții "Liviu Rebreanu între contemporanii săi" (Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2019).

Cartea lui Icu Crăciun urmărește felul în care a interacționat marele prozator cu diferite personalități ale vremii, din poziția sa de scriitor, de președinte a Societății Scriitorilor Români, de director al Teatrului Național sau al Direcției pentru Educația Poporului în Ministerul Muncii etc. Deși, la o primă vedere, este vizată natura socială a relației lui Rebreanu cu diverși confrăți, autorul nu scapă din vedere implicațiile profund umane, intime ale efectelor acestor relații în conștiința romancierului. Nu de puține ori, exegetul traversează granițele notației specifice istoriei literaturii, făcând referire la urmele pe care relația cu confrății săi le vor fi lăsat în suflet, plecând, pentru a păstra acuratețea surselor, de la paginile de "Jurnal" sau "Corespondențe".

Studiul lui Icu Crăciun depășește și din altă privință limitările unui studiu biografic sau de istorie literară. Întâlnim, pe alocuri, notații în care condiția și poziția simplului cercetător este nuanțată de cea de povestitor. Se creează impresia astfel, că asistăm la o povestire, al cărei personaj central este Liviu Rebreanu, alături de semenii săi cu care va fi intrat în contact. Nu de puține ori, Icu Crăciun reușește să comprime un întreg episod din destinul vreunui scriitor, în doar câteva fraze, arătând o mare familiaritate față de subiect și nesfiindu-se să o împărtășească cititorului, chiar și acolo unde este

vorba de neclarități sau lucruri neelucidate. Scriind, bunăoară despre pribegia lui Nechifor Crainic după venirea comuniștilor la putere și predarea sa, autorul susține: "Peste o lună avea să se autodenunțe pentru pentru a-i ușura viața preotului, sau l-a convins pe preot să-l denunțe, chestiuni care nici astăzi nu au fost dezlegate. Întrebarea care se pune - vorba lui Radu Șerban - de ce, totuși, preotul a făcut cinci ani de pușcărie?" (p. 144)

Aș lega volumul lui Icu Crăciun de o altă carte ce merge, cumva, într-o direcție asemănătoare. Este vorba despre "Un Rebreanu hăituit" (Editura TipoMoldova, Iași, 2013), scrisă de Andrei Moldovan. Mesajul, în esență, este același, în cazul ambelor scrieri. Viața și cariera lui Liviu Rebreanu au fost în permanență tracasate, "hăituite" de oameni, de cele mai multe ori apropiați scriitorului. Dacă Andrei Moldovan abordează problema aceasta dintr-o perspectivă amplă, generală, vizând relația scriitorului cu toți cunoscuții și apropiații, traversând istoria până în zilele noastre, Icu Crăciun își concentrează atenția și eforturile exegetice pe relațiile prozatorului cu personalități ale vremii.

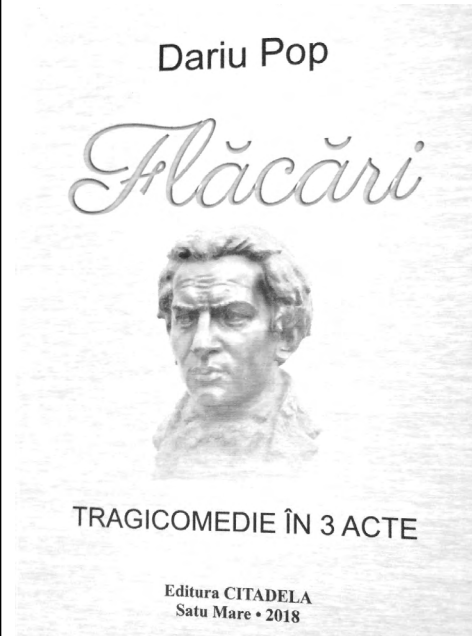
Firește că din inventarul numelor ce apar în volumul acesta nu pot lipsi Eugen Lovinescu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Octavian Goga sau Mihail Sadoveanu. Deși subliniază firescul relațiilor, ori de câte ori are ocazia, autorul admite faptul că nu de puține ori, naturalețea și curtoazia acestor interacțiuni erau brăzdate de vreo șicană sau gest detractor.

Ceea ce reiese, invariabil, din lectura fiecărui capitol, este o anume verticalitate pe care Rebreanu a păstrat-o în relația cu semenii săi. Este notoriu, de pildă, faptul că din invidie sau din alte motive (poziția diferită a lui Rebreanu în ceea ce privește implicare politică a scriitorului etc.), relația lui Octavian Goga cu romancierul a fost una rece. Cu toate acestea, semnaleză Icu Crăciun, faptul acesta nu îl va împiedica (lucru ce reiese din paginile de jurnal) să refuze propunerea lui Corneliu Moldovan în anul 1932 de a înlătura candidatura poetului la președinția Societății Scriitorilor Români. Iar exemple de felul acesta găsim nenumărate în carte. În ciuda piedicilor, a detractorilor felurite din partea semenilor, Liviu Rebreanu nu a s-a ferit nicio clipă să le afirme valoarea, izbutind să fie suficient de limpede și demn în relația cu ceilalți pentru a separa omul de scriitor.

Cartea lui Icu Crăciun este una incitantă, un document de istorie a literaturii ce acoperă cu acribie și naturalețe în același timp, episoade semnificative din biografia lui Liviu Rebreanu. O evocare presărată cu date și detalii picante din culisele vieții literare și culturale a epocii. Un volum de exegeză ce se citește cu plăcere, dată fiind completarea și nuanțarea textului cu elemente ce țin de talentul de povestitor al autorului.

Vasile Vidican

Dariu Pop, dramaturgul

În anul 2004, Nicolae Gheran a publicat în Adevărul literar și artistic (XIII, nr. 737, din 5 octombrie) un articol intitulat Un document revelator, pe care, mai apoi, l-a reprodus în Rebreiana (vezi Nicolae Gheran, Rebreiana, studii, articole, documente, vol. II, Ed. Academiei Române, București, 2017, pp. 180-183). Este vorba despre un articol al lui Nicolae V. Ilieșiu, intitulat "Contribuții la înțelegerea operei <Calvarul> de Liviu Rebreanu – Revelatoare mărturisiri ale compozitorului Dariu Pop". Menționăm că N. V. Ilieșiu fusese directorul economic al celebrului ziar Curentul al lui Pamfil Șeicaru, iar Gazeta sporturilor îi aparținuse. Ei, bine, Ilieșiu, i-a dat lui N. Gheran câteva file din Din jurnalul meu. Mărturii pentru istorie, dar și câteva facsimile de pe notațiile olografe ale lui Dariu Pop (1887-1965), prieten din copilărie cu Rebreanu. Aidoma lui Rebreanu, Dariu Pop, originar din Măgura Ilvei, a făcut școala primară în Maieru. Dariu a ajuns compozitor, folclorist, romancier, gazetar etc. Din textul lui Nicolae V. Ilieșiu reiese că cei doi au fost într-adevăr buni prieteni, căci, nu întâmplător, autorul lui Ion i-a scris următoarea dedicație pe volumul Calvarul: "Prietenului scump Dariu Pop, în amintirea întâiei lui vizite la București ca inspector 21.IX.1919, Buc[urești], Liviu Rebreanu". Romancierul îl pomenește prima dată în jurnalul său în data de 15 august 1916, când se întâlnește la o cafea și-l anunță „că-i sigur că mâine intrăm în război”, apoi în 16 aprilie 1923, unde notează că a primit o „scrisoare de la Dariu”, fără a da alte amănunte. În 11 mai 1931, Rebreanu nota: „A mai venit și Dariu Pop, să mă roage pentru piesa lui (s. n.) și apoi să-mi propuie o combinație pentru desfacerea unei ape minerale din țara Oașului” (Liviu Rebreanu, Jurnal, I, ..., p. 195).

Poetul și prozatorul Ioan Nistor a descoperit o piesă de teatru a lui Dariu Pop (nu știm cu exactitate dacă este cea amintită de Rebreanu sau alta) la Arhivele Naționale – Filiala Satu Mare, Colecția de documente ale Muzeului Județean Satu Mare, fondul Dariu Pop, dosarul nr. 307, și a stabilit

că este vorba de tragicomedia în trei acte, Flăcări, apoi a publicat-o în 2018, la Editura Citadela, din Satu Mare. În mențiunea autografă a lui Dariu Pop se arată, printre altele, că piesa a fost „jucată în orașul Satu Mare de trupa Macedonschi” în 12 aprilie 1935 și că în ea a proiectat, „pe fondul roz al dragostei, silueta unui ardelean care s-a aruncat în vârtoarea anilor 1916 – 1918”. Acțiunea piesei, cu accente autobiografice, se desfășoară în acest interval, Dariu Pop notând la începutul fiecărui act: „Actul I, 15 august 1916, București; Actul II, Februarie 1917, Iași; Actul III, decembrie 1918, Cluj.”

În actul I, Panianopol, funcționar al unei agenții telegrafice străine, „cu ochi de broscoi, blond și mustața subțire, un generator de ură, cățeluș și hienă”, discută cu d-na Peleşanu, „în vârsta cea mai periculoasă”, despre intrarea României în Primul Război Mondial, cu intenția vădită de a-i face curte. El este gelos pe refugiatul Radu, un ardelean pripășit la casa familiei Peleşanu, la București. Dialogul, melodramatic, siropos, frizează caraghioslâcul. Dar, pentru Panianopol „un refugiat este un om de nimic, un laș, un trădător ordinar”, care nu vrea să fie un supus cuminte al Austro-Ungariei.

Motivul scrisorii este prezent și-n această piesă. Pentru a-l compromite pe Radu, Panianopol plătește o servitoare să-i fure scrisorile lui Radu; el îi trimisese înainte o scrisorică servitoarei în care i-a dat întâlnire, scrisorică ce va ajunge, în final, în mâinile d-nei Peleşanu. Servitoarea le povestește celor doi, d-na Peleşanu și Radu, ce a plănuit Panianopol. În spatele acestor discuții ieftine se simte tragedia românilor transilvăneni, „unii fugiți din pușcăria ungurească, alții refugiați din război, ca să se înroleze în armata noastră” cum spune d-na Peleşanu. Intrarea Regatului României în război de partea Antantei este așteptată cu bucurie mai cu seamă de ardeleni, în frunte cu Radu.

În actul al II-lea, ne aflăm în anul 1917, la Iași, unde s-a refugiat și familia Peleşanu. În dialogul cu d-na Peleşanu, delatorul și intrigantul Panianopol inventează fel de fel de știri false despre Radu, aflat pe front alături de armata română, cu scopul de a-l compromite. Femeia ghicește strategia insului și-l scoate afară. Panianopol va reveni ca să-l aresteze pe Radu, pus sub acuzația de spion în favoarea ungarilor. Cum, atât mama cât și fiica (d-na Peleşanu și Alma) îl iubeau pe Radu, era cât pe ce să se producă o tragedie. Domnul Peleşanu îl va salva pe Radu.

În actul al III-lea, - după cum scrie și editorul - „Panianopol este demascat și își primește răsplata, iar dragostea dintre Alma și Radu învinge”.

Restituirea făcută de Ioan Nistor este binevenită, fiindcă ne dă posibilitatea de a afla încă un aspect al personalității lui Dariu Pop.

Icu Crăciun

DIN TAINELE PRESEI LITERARE ROMÂNEȘTI - DE LA ÎNCEPUTURI, PÂNĂ LA 1947

(din colecțiile Bibliotecii Andrei Moldovan)

Vernisajul va avea loc în data de 28.02.2020, ora 11:00, la sediul Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud, str. Gării, nr. 3-5

Amfitrion: Cornelia Vlașin, Director al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud

Prezintă: Andrei Moldovan, Președintele Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud

Vineri, 28 februarie, 2020, sub egida Arhivelor Naționale din Bistrița-Năsăud, a Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud, a Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj-Represntanța Bistrița-Năsăud, în prezența unui numeros public, a avut loc la sediul Arhivelor Naționale din județul nostru vernisajul expoziției „Din tainele presei literare românești – de la începuturi până la 1947 (din colecțiile Bibliotecii Andrei Moldovan)”. Nu cred că greșesc afirmând că puține persoane au o asemenea „comoară” formidabilă în bibliotecile lor. Îndrăznesc să spun că cele 116 de periodice expuse au bucurat ochii privitorilor, mai cu seamă că au putut vedea aici începuturile presei literare românești: „Curierul românesc” (1829-1859) al lui Ion Heliade Rădulescu, tipărit cu sprijinul lui Dinicu Golescu (prima gazetă în limba română cu apariție constantă și îndelungată, în Țara Românească; deși Heliade Rădulescu a dorit ca „foaia” să fie „administrativă, comercială și politică”, a fost preponderent administrativă, fiind precursora „Monitorului oficial”), „Curierul de ambe sexe” (1837-1845) (a fost un supliment al „Curierului românesc”, un fel de magazin cultural cu o componentă în mare parte feminină), „Albina Românească” (1829-1850) a lui Gheorghe Asachi, o gazetă politico-literară, bisăptămânală, în limba română, dar cu litere slavone, apărută la Iași, având ca supliment „Alăuta românească”, „Magazin istoric pentru Dacia” (1845-1848), editată de August Treboniu Laurean și Nicolae Bălcescu (aici au fost tipărite pentru prima dată cronicile muntenești și moldovenești), „Gazeta de Transilvania” (1838-1860), primul ziar politic și informativ al românilor din Transilvania, întemeiat de George Barițiu, la Brașov, „Foaie pentru minte, inimă și literatură” (1838-1865) tot a lui Gh. Barițiu, suplimentul cultural al „Gazetei de Transilvania”, care apărea sâmbăta și duminica, din 1850 fiind condus de Iacob Mureșanu, „Dacia literară” (1840) a lui M. Kogălniceanu, apărută în alfabet chirilic, dar, după primele trei numere va fi suspendată și va apărea din nou în 1859, este celebră pentru articolul-program care sintetizează în 4 puncte idealurile literare ale scriitorilor pașoptiști, „România literară” (1855) a lui V. Alecsandri, apărută la Iași, dar, după un an, a fost suprimată, „Convorbiri literare” (1867-1945), una din revistele cu cel mai mare impact pozitiv asupra literaturii române; fondatorul ei este Titu Maiorescu, fiind organul de presă al „Junimii” de

Presă literară românească într-o expoziție unică

la Iași; între 1886 și 1944 a apărut la București, având ca redactor pe Iacob Negruzzi, care a predat conducerea unui comitet format din: Mihail Dragomirescu, Simion Mehedintzi, P. P. Negulescu și Constantin Rădulescu-Motru. A avut colaboratori pe: M. Eminescu, Ion Creangă, I. L. Caragiale, Ioan Slavici, V. Alecsandri, G. Coșbuc, P. Cerna, O. Goga, Duiliu Zamfirescu, I. Al. Brătescu-Voinești etc., „Almanahul Societății Academice Social-Literare România Jună” (1883-1888), publicat la Viena în 1883 (volumul I, cu 210 pagini; aici, Eminescu și-a publicat, pentru prima dată, poemul „Luceafărul”) și 1888 (volumul II, cu 253 de pagini) de către editura Societății „România Jună”, „Literaturul” (1880-1919) lui Macedonski, având colaboratori pe: V. Alecsandri, Traian Demetrescu, Cincinat Pavelescu, Ștefan Petică, Al. T. Stamatiad, Tudor Vianu, Duiliu Zamfirescu și alții, „Moftul român” (1893-1902) a lui Caragiale, o revistă umoristică subintitulată ironic „Revista spiritistă națională”, organ pentru răspândirea științelor oculte în Dacia Traiană”, având colaboratori pe: Dimitrie Teleor, Emil Gârleanu, I. Al. Brătescu-Voinești, Al. Cazaban și alții, „Familia” (1865-1906) lui Iosif Vulcan, înființată la Pesta în 1865, iar din 1880 și până în 1906 a fost tipărită la Oradea; aici, Eminescu a debutat cu poezia „De-aș avea...”, directorul publicației i-a schimbat numele din Emino-vici în Eminescu; a avut colaboratori pe: V. Alecsandri, Andrei Bârseanu, D. Bolintineanu, Timotei Cipariu, Aron și Nicolae Densușianu, Duiliu Zamfirescu etc., „Revista ilustrată” (1908-1910) a lui Ion Pop Reteganul, „Revista nouă” (1887-1895) a lui Bogdan Petriceicu Hașdeu, „Tribuna” (1884-1903) lui Slavici și Coșbuc, având colaboratori pe: G. Bogdan-Duică, Ion Pop Reteganul, O. Goga, Ion Agârbiceanu, Ion Popovici Bănățeanu etc., „Albina” (care a apărut atât la Viena, cât și la Pesta între 1866-1876). Din secolul al XX-lea, se pot vedea, printre altele, publicațiile: „Semănătorul” (1901-1910), revistă literară săptămânală, care a avut de-a lungul existenței sale mai mulți redactori: G. Coșbuc, Al. Vlahuță, N. Iorga, Șt. O. Iosif, M. Sadoveanu, Ilarie Chendi, Ion Scurtu; a susținut valorile naționale tradiționale și folclorice, necesitatea culturalizării țărănimii etc.; la ea au colaborat: D. Anghel, Z. Bârsan, Ion Gorun, I. Agârbiceanu, E. Gârleanu, C. Moldovanu, C. Hodoș, R. Cioflec, I. A. Bassarabescu, I. Al. Brătescu-Voinești, G. Topârceanu, Ion Minulescu, Elena Fargo etc., „Lucafărul” (1902-1914), revistă literară bilunară, primul număr a apărut la Budapesta, fiind scos de studenții din Societatea Academică Petru Maior, având ca redactor-șef pe Al. Ciura, editor și redactor responsabil pe Aurel P. Bănuț, iar membri: O. Goga, Ion Lupaș, Ion Montani, Dionisie Stoica, Ion Lapedatu, Vasile E. Moldovan, Sebastian Stanca și George Zaria; din 1906, proprietar și editor a devenit Octavian C. Tăslăuanu, iar din 1906, revista a apărut la Sibiu, „Convorbiri critice” (1907-1935) a lui Mihail Dragomirescu, „Viața românească” (1906-1946) a lui Garabet Ibrăileanu, „Albina” (1897-1937), „Ramuri” (1905-1947), „Revista ilustrată” (1901-1902), iar din perioada interbelică citez doar câteva: „Sburătorul” (1919-1927) lui E. Lovinescu, periodic literar-artistic, colaboratorii săi polemizând cu apărătorii neoromantismului și ai naționa-

lismului etnic, în special de la „Sămănătorul”, au susținut teoria sincronizării și împrumuturilor culturale, extinderea spectrului literaturii române moderne, de la simbolism, la temele urbane ale realismului și avangardei artistice; aici, au colaborat: G. Călinescu, Tudor Vianu, Perpessicius, L. Rebreanu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Anton Holban, Gheorghe Brăescu, Ion Barbu etc., „Revista Fundațiilor Regale” (1934-1947), revistă lunară de literatură, artă și cultură generală, apărută sub egida Fundației Regale Regele Carol al II-lea; inițial, comitetul de redacție a fost format din: I. Al. Brătescu-Voinești, O. Goga, Dimitrie Gusti, Emil Racoviță, C-tin Rădulescu-Motru, Ion Simionescu, redactor-șef Paul Zari-fopol, iar secretar de redacție Radu Cioculescu; din 1940 și până în 1942, redactor-șef a fost Camil Petrescu; de-a lungul anilor a mai fost condusă de D. Caracostea, Ovidiu Papadima, Al. Rosetti, Nicolae Steinhardt (acesta din urmă, ca redactor); prin colaboratorii de marcă, care au avut o influență majoră asupra literaturii române se numără: T. Arghezi, Adrian Maniu, V. Eftimiu, Barbu Brezianu, V. Marcu, M. Eliade, G. Călinescu, M. Vulcănescu, Emil Cioran, Petru Comarnescu, Șerban Cioculescu, C-tin Noica, M. Sadoveanu, Ionel Teodoreanu, L. Blaga etc., „Gândirea” (1921-1944), revistă culturală de factură tradiționalistă, fondată în 1921, la Cluj, de Cezar Petrescu și D. I. Cucu; în jurul ei s-a format curentul gândirismului; ulterior, s-a mutat la București sub conducerea lui Nichifor Crainic, devenind o revistă a ideilor tradiționalismului autohton, polemizând cu „Sburătorul” lui Lovinescu; dintre colaboratorii amintim pe: Ion Barbu, Lucian Blaga, Mateiu I. Caragiale, Radu Gyr, Gib Mi-

reanului Emil Boșca-Mălin, „Criterion” (1934-1935), revistă a grupului cu același nume, la care a colaborat generația '27: Mircea Eliade, Emil Cioran, Mircea Vulcănescu, Constantin Noica, M. Sebastian, V. Voiculescu, Sandu Tudor, Dan Botta, Emil Botta, Eugen Ionescu, P. Comarnescu, Haig Acterian etc., „Solia” (Rebrișoara, 1936) și multe altele.

În cuvântul său, profesorul Andrei Moldovan, președintele Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud, a ținut să precizeze că nu este colecționar, că, de-a lungul timpului, a achiziționat nu numai aceste periodice, ci și altele, pentru a-și îmbogăți arsenalul argumentărilor la cărțile frecventate, însă le-a expus doar pe cele cu conținut literar pentru ca privitorul, în special tinerii, să vadă unde au publicat clasicii noștri, să trăiască aidoma domniei sale valoarea lor spirituală și emoțională. Pentru a incita și mai mult vizitatorii, el a așezat la loc de cinste cărți rare care au marcat etape importante ale literaturii române: „Cronicile românilor”, editate de M. Kogălniceanu, cu autograful editorului, ediția Morțun a Poeziilor lui Eminescu din 1890, câteva ediții princeps din opera rebreniană („Ion” și „Răscoala”), „Memoriile” lui Eugen Lovinescu, cu autograful criticului, dar și „Istoria literaturii române de la origini până în prezent” ediția I, București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1941, adăugând că publicațiile „Curierul românesc” (București), „Albina Românească” (Iași) și „Gazeta de Transilvania” (Brașov) au pus bazele presei românești. Doamna dr. Cornelia Vlașin, directorul Arhivelor Naționale, în calitate de amfitrion al acestei expoziții a mulțumit pentru generozitatea și plăcerea cu care Andrei Moldovan, omul care și-a clădit viața pe bine, adevăr și frumos, și a pus la dispoziția publicului aceste publicații de o valoare excepțională, anunțând că va putea fi vizitată până în luna mai. La rândul său, scriitorul Icu Crăciun l-a felicitat și i-a mulțumit d-lui Andrei Moldovan pentru că i-a dat posibilitatea să vadă cele mai importante reviste și ziare la care au colaborat cei mai cunoscuți autori din literatura română. „Așa cum răurile nu-și beau propria apă, pomii nu-și mănâncă propriile fructe, soarele nu-și strălucește doar pentru sine, iar florile nu-și împrăștie mireasma doar pentru ele, tot așa Andrei Moldovan nu și-a păstrat colecțiile acestor periodice doar pentru sine, ci ni le-a adus și arătat cu mare noblețe sufletească” a ținut să precizeze autorul romanului „Când vor înflori mălinii”, adăugând că „un om este fericit când poate să-i facă pe semenii săi cel puțin mulțumiți”. Din partea autorităților județene au luat cuvântul domnii: Eugen Curtean, subprefectul județului Bistrița-Năsăud și Ion Țintean, vicepreședinte al Consiliului Județean Bistrița-Năsăud, care au mulțumit, la rândul lor, organizatorilor și, în special, profesorului Andrei Moldovan, pentru această expoziție singulară nu numai în județ, cât și în țară. În final, dl. Menuț Maximilian a anunțat autorii nominalizați la premiile Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud pe anul 2019.

Iată de ce invit profesorii de limbă și literatură română, în special de liceu, să-și aducă elevii la sediul Arhivelor Naționale din Bistrița, la această expoziție, fiindcă, sunt sigur, îi va stimula intelectual, vor deveni mai luminați și mai interesați de cultura românească.

Dan Dogaru

hăescu, Ion Pillat, Adrian Maniu, Dumitru Stăniloae, Ionel Teodoreanu, Sandu Tudor, Tudor Vianu, V. Voiculescu, G. M. Zamfirescu, T. Arghezi, G. Călinescu, Șerban Cioculescu, M. Eliade, Emil Cioran etc., „România literară” (1932-1934) a lui Liviu Rebrenanu, care a promovat condeiele tinere: Camil Petrescu, M. Eliade, M. Sebastian etc., „Mișcarea literară” (1924-1925), întemeiată, de asemenea, de autorul lui „Ion”, „Gând românesc” (1933-1940), „Grai și suflet” (1923-1937), „Arhiva Someșană” (Năsăud, 1924-1933), cea mai titrată revistă din Țara Năsăudului din perioada interbelică, „Floarea darurilor” (1907), „Revista istorică” (1916-1940) a lui N. Iorga, „Contemporanul” (1922-1932), „Vatra” (Năsăud, 1935-1940), revistă a învățătorilor din județul Bistrița-Năsăud, „Bilete de papagal” (1928-1945) a lui Tudor Arghezi, ziar dedicat autorilor consacrați, dar și tinerelor talente; dintre colaboratorii amintim: G. Topârceanu, Otilia Cazimir, Felix Aderca, Ionel Teodoreanu, Urmuz, Virgil Teodorescu, Aurel Baranga, Virgil Gheorghiu, Geo Bogza, Ion Biberi, Cella Delavrancea, Laurențiu Fulga, Maria Banuș, Emil Botta etc., „Plaiuri năsăudene” (1943-1945) a măie-

Când nu vom mai fi
2 martie 2005, marți dimineața

Când nu vom mai fi,
Când timpul dat nouă
Se va răsuci precum șarpele, scurgându-se
Înapoi în prăpastia neînceputului său,

Unde vom sta noi cu duhul?
În ce nimic, în ce moarte,
În care a neîmpărțitului parte?
Unde într-al neundelui hău?

Atunci, nu vom fi fost niciodată,
Și orice atunci și orice acum
Vor pieri cu a fi și-a nu fi laolaltă,
Cu oriunde și cu nicăiera,

Cu de ce, cu unde-când-cum,
Și cu ele va pieri pieirea,
Nu vor mai fi nici da și nici nu,
Nici este nici nu este,
Nimicul va veni fără veste,
Nimicul sunt eu, nimicul ești tu.

La mort de Malraux

Bătrânul Malraux la Salpêtrière,
Printre țevării sclipitoare de nichel și cear-

șafuri albe,
Joue au cache-cache avec la mort.

Căzut pe podeaua de marmură, în întuneric,
Nu-și mai găsește patul și s-a ghemuit
În poziția fătului, neverosimil tanchist,
Pe o măsuță scundă.
Aici, o așteaptă înfrigorat dar lucid,
Așa cum pretinde c-a întâlnit-o
În atâtea războaie
Și revoluții.

Ea vine, îl îmbrățișează
Și se retrage. Revine și iar se retrage ușor,
Dăruindu-i, de fiecare dată, ca o iubită atentă,
Spasmul minciunii, consolator.

Vii mult prea de departe

Vii mult prea de departe, nu știu ce-ai să cuprinzi
Nici ce va fi să-nsemne ființa ta anume –
Răsfângere pustie în vălurite-oglinzi
Cu marginile-ntoarse peste lume.

E povârnițul cer un clopot greu
Iar vuietu-i de moarte-i menit să mă strivească –
Un firav „nu” va fi răspunsul meu
Și-n veci, chemarea ta, neomenească.
(din volumul „O seară la restaurant”, 2016)

La o despărțire

S-a stins la nici 65 de ani prietenul de-o viață, ION URCAN. Ne-am cunoscut în 75, ca proaspeți studenți ai (pe atunci) "Filologiei" clujene. Venea nu de pe băncile liceului, ci din halele combinatului "Industria Sârmei" Câmpia Tuzii, unde învățase să fumeze ca un turc, dar arăta ca un adolescent, un efeb (deși nu i-ar fi plăcut termenul, implicit recuzat mai târziu în Marea debarasare.). O prezență instant cuceritoare, pentru orice coleg sau colegă. Privire albastră, păr lung, cu cârlionți blonzi, curând acoperiți de o bască neagră, piezișă. Poet. De

Ion Urcan cu Ion Pop, Al. Cistelecan și Ioan Pinteș

o capacitate de comunicare fără umbră de rezervă. Și cum mulți aveam poezia (rebelă) în cap sau în inimă, un nume îți venea prompt în minte: Rimbaud. Cunoscut repede și simpatizat de toți colegii de an (vreo sută), ba și din anii mai mari. La cămin, coleg de cameră. Din vreo opt, el singur a răspuns "Imediat!" când cuiva i-a trecut prin minte să întrebe dacă și cât de repede ai vorbi cu dușmanul tău de moarte, devenit vecin de celulă. Prietenia lui era – paradoxal - cea mai dorită, tocmai pentru că se manifesta nu arareori "tăios". La figurat, dar și la propriu. Mi-a tăiat o dată cu lama plasa de rafie cu care mergeam la cursuri ("Nu mai ești pădurar, răd colegele de tine!"). Cu opinii ferme (dar și informate) în orice domeniu, ce contrastau izbitor cu ființa lui delicată, aparent fragilă. Tot ce iubea, era trecut pe sub furcile caudine ale inteligenței sale critice neiertătoare. Era, în ascuns, profund religios, dar, la chefurile studentești, ținea să cântăm Mântuiește, Doamne, poporul tău!, marșul belicos al oștilor lui Constantin, care i se părea probabil buf, naiv-anacronic în raport cu felul său de-a simți prezența cu atât mai copleșitoare a lui Dumnezeu, cu cât ea nu se manifestă în orice fleac lumesc. Nu se ierta nici măcar pe sine: "Vreun an după ce-am terminat liceul, nu mi-am mai salutat profesorul de română./ - De ce? / - De dobitoc!"

Apoi, "Echinox"-ul, cu aglomerația de genii nedescoperite pe metru pătrat. Și prietenii, și fetele, și Ileana... Urcase pe acoperișul existenței, acoperiș pe care nu-l va mai regăsi la cenușul bloc de beton, din Bistrița, dar îl va invoca cu nostalgie bine disimulată și umor postmodern, dialogând subiacent cu "maestrul" ("Dă-mi un acoperiș cu porumbel, domnule Valéry!/ Dați-mi un camion de cherestea, voi, munților!" - Acoperișul). Căci, după Cluj, și chiar după Jimbor, BN, (unde s-a mândrit a i se fi dat pe mână sufletele fragile a vreo sută de copii), la Bistrița, la Muzeul Județean (unde am fost din nou colegi vreo trei ani),

Ion Urcan (1955-21 martie 2020)

În sumbrul deceniu 80, zările se închideau trepatat ("implacabil, matematic, precis" - ca-n Night-Bar Tangou). Se închideau, precum ochiul eminescian, în afară, pentru a se deschide înăuntru. Căci cartea, de orice fel, pe care n-o ocolise niciodată, acum nu-i mai cădea din mână. Și, după Revoluție, la începutul anilor 90, a încercat să împărtășească din lumina adunată în presa locală. Dar interesul public alununeca spre zone subliminare. Și s-a repliat în academic, recunoscându-se mai ușor în erudiția, dar mai ales în geniul lingvistico-poetic al lui Ion Budai Deleanu. Pe care l-a răzbunat, pentru nenorocul de a fi rămas singurul "poet fără chip" din istoria noastră literară, cu un portret literar cu care și-ar fi schimbat imaginea plastică oricare dintre ceilalți trei colegi de la "Școala Ardeleană" (ca să ne limităm doar la ei). A fost apoi (a acceptat să fie) vreo doi ani inspector de specialitate. Cel mai bun din perioada postdecembristă.

Apoi am fost din nou vreo patru ani colegi la Extensia Bistrița a Universității de Nord din Baia Mare, unde am fost chiar admiși ca lectori. Dar ce folos, era târziu. "... și viața mea s-a golit de mister și de farmec, de rodul înmiresmat al afectelor, de orice năzuință a inimii și duhului, la fel ca un bazin fisurat, din care apa s-a scurs puțin câte puțin, pe nesimțite, lăsând la vedere mărul și pietrele". (Lección despre deznădejde). Și atunci, "Prietenul meu s-a trezit cu o iubită" prin preajmă, boala, tot mai insistentă (spune despre sine prietenul meu, dar parcă în divorț cu sine, trecând la persoana a III-a). O iubită în prezența căreia s-a surprins a "semăna cu un fel de crab" ("gângania" din Kafka, într-o viziune mai tributară undiței, cu care petrecea tot mai multe ceasuri), care se deplasa ușor. Căci întreaga lume îi părea a fi invadată de "o hidră imensă care a pătruns peste noapte/ În sala cinematografului de stat (...) uitându-se cu toți cei o mie de ochi/ La thriller americane." (Vizitatorul). Viața însăși îi părea dinainte programată ("Și așa, în tot ce făceam, se vădea până la urmă/ O mână

străină, o altă minte, alți ochi, alți oameni", iar "iubită" îl vizita și ea tot mai des, în reclusiunea sa kafkiană, ca și-n paginile ultimului volum (O seară la restaurant, din care am tot citat aici), volum în care prezența morții e nelipsită din aproape fiecare titlu. Dar nu e vorba de "binecunoscuta comuniune/ cu elementele", de "guturaiul dragostei pentru natură" (Night-Bar Tangou). Nu. E vorba de o ultimă experiență a vieții trăită lucid, de "privilegiul măreț și tragic de a muri ca om" (De-a bușile). Nu "în veșminte de mire", nu "la vârsta Mântuitorului" (Judecata de Apoi), nu cu "ceremonii inutile" (Acoperișul), ci în plină și trează "veghe", a lui și a noastră: "Vreau să rămân în limpedele har/ Al minții treze-n veșnică lumină/ Dumnezeiască veghe să mă țină/ Ca fluturii privind din chihlimbar" (De veghe). Frățietatea cu umbra, cu urâtul, cu prostia, cu acel dublu monstruos, imaginat pescărește ca "Un caras/ Rotund și gras/ Ca un pântec de dubas/ Cu solzi negri de nămol/ Și cu umbletul domol", această fatală frățietate, deci, e respinsă până și de dincolo de poarta morții de către clasicul, pățimașul într-ale vieții "clean/ Cam hintoan/ Și nebun, numit Ioan" (Pe sub ape, nu departe).

Un astfel de pățimaș al vieții și al luminii va rămâne pentru mine, inclusiv de dincolo de moarte, prietenul de-o viață și de totdeauna ION URCAN. Noapte bună, NELU. Nu te vom uita. Dar nici pe noi nu ne ocolește "năravul prost" de care vorbeai. Doar suntem și noi, într-un fel, tot familia ta. Așa că, să ne privești cu îngăduință, din chihlimbarul translucid al poeziei tale! Și să ne aștepți cu încredere!

Vasile V. Filip

Redacția:

Redactor șef: Andrei Moldovan

Redactori: Icu Crăciun, Menuț Maximilian, Vasile Vidican

Prezentare grafică: Maxim Dumitraș

Tehnoredactare: Claudiu Moldoveanu

Adresa: str. Bistricioarei nr. 6, Bistrița - jud. Bistrița-Năsăud; email: rasunetul@rasunetul.ro